

Työelämän tutkimuspäivät

Työryhmä 6: Maahanmuuttajat ja ulkomaiset työntekijät suomalaisilla työmarkkinoilla

Esa Jokinen

Abstrakti

Työperäinen maahanmuutto - Kenen taskuun ja kenen laskuun?

Työperäinen maahanmuutto on saanut viime vuosina ennen koronapandemiaa osakseen merkittävää huomiota poliittisilta ja viranomaistahoilta. Jonkinlaisen hiljaiselon jälkeen vuonna 2017 on Suomessa käynnistetty poikkihallinnollinen Talent boost -toimenpideohjelma, joka on koonnut erilaisia pyrkimyksiä alleen. Niiden ytimessä on osaavan työvoiman houkuttelu Suomeen ja siten työmarkkinoiden tarpeisiin vastaaminen. Työperäisen maahanmuuton edistäminen ei ole kuitenkaan ongelmatonta, ja sen tutkiminen eri näkökulmista olisi tarpeen tietoon perustuvan päätöksenteon kannalta.

Tämä työryhmäesitys perustuu laajaan kirjallisuuskatsaukseen ja suomalaisten viranomaisten ja muiden järjestelmän toimeenpanijoiden haastatteluihin ajalta juuri ennen pandemiasulkua keväällä 2020. Siinä käydään läpi työperäisen maahanmuuton perusargumentteja ja keskeisiä teoreettisia lähestymistapoja. Euroopan Unionin keskeisenä periaatteena on työvoiman vapaa liikkuvuus, joka nyt pandemian oloissa on osoittautunut kaksiteräiseksi miekaksi aina Suomen alkutuotantoa myöten. Myös Pohjois-Amerikassa ja esimerkiksi Ruotsissa laajaan työperäiseen maahanmuuttoon on liittynyt yhteiskunnallisia ongelmia. Tästä huolimatta elinkeinoelämän vaatimukset vapaammasta ja sujuvammasta työperäisestä maahanmuutosta kuuluvat yhä äänekkäämpinä myös Suomessa. Kokonaiskuvan muodostaminen ilmiötä koskevasta tietoperustasta on hyvin haasteellista järjestelmien erilaisuuden ja yhteen kietoutuvien poliittisten, hallinnollisten, työmarkkinoita ja sosiaalista ympäristöä koskevien muuttujien vuoksi.

Aivan viime vuosina eri valtiot ovat ottaneet käyttöönsä erilaisia strategioita edistää toivotun työvoiman maahanmuuttoa ja rajoittaa ei-toivottua, mutta kehityspolut ovat olleet osin ristiriitaisia. Keskeisenä kritiikkinä voidaan nähdä globaalin epätasa-arvon lisääminen näillä edistämistoimilla ja köyhempien maiden työntekijöiden massaliike kohti matalamman tason työtehtäviä ilman riittävän suojattua asemaa. Suomi on luottanut hallittuun maahanmuuttopolitiikkaan osin kansallis-kulttuurisista syistä, mutta nyt tämä linja on kuitenkin rakoilemassa taloudellisten tarpeiden vuoksi. Koska maahanmuuttoasiat ovat poliittisesti arkaluontoisia ja saattavat aiheuttaa nopeitakin muutoksia puolueiden välisissä valtasuhteissa, on syytä tarkastella myös, miten järjestelmässä keskeiset toimeenpanevat viranomaiset ja muut toimijat tulkitsevat Suomen työperäisen maahanmuuton strategiaa ja toteuttavat omaa tehtäväänsä sen puitteissa. Samalla suomalaisten viranomaisjohtoisten työperäisen maahanmuuton edistämisyhtymysten erityispiirteet alkavat hahmottua koordinoitun markkinatalouden ja depolitisaation viitekehysessä.